

має відношення до основного вимірюваного конструкту. Два пункти, що характеризують аспект «старанність» креативного мислення («Чи обговорюєте Ви зі своїми друзями «дикі» ідеї, щоб вони здавалися природними?» та «Чи є у Вас історії, пов'язані з Вашими мріями?»), статистично значимо відрізняються на користь дівчат з різницею більшою за 0,5 логітів. Також аспекти креативного мислення «оригінальність» та «старанність» у цілому статистично значимо по-різному оцінювались хлопцями та дівчатами, чим підтверджується відомий факт про кращу здатність жінок розвивати та вдосконалювати вже існуючі ідеї, тоді як чоловікам притаманна краща здатність до продукування нових ідей, які відрізняються від уже існуючих [2, 3]. Аспекти креативного мислення «гнучкість» та «побіжність», а також усі аспекти креативної дії оцінювались хлопцями та дівчатами на одному рівні.

Література:

1. Abbott D.H. Constructing a creative self-efficacy inventory: a mixed methods inquiry / Abbott Daniel H. // Open Access Theses and Dissertations from the College of Education and Human Sciences. Paper 68. – 2010. – режим доступу: <http://digitalcommons.unl.edu/cehsdiss/68>.

2. Василькевич Я.З. Прояв гендерних відмінностей у структурі креативності школярів / Я.З. Василькевич // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2015. – Випуск 30. – С. 100-109.

3. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности / Евгений Павлович Ильин. – СПб.: Питер, 2009. – 434 с.

Соломенна Т.В.,

*доцент кафедри всесвітньої історії
Чернігівського національного педагогічного
університету імені Т.Г.Шевченка, к.і.и.*

ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОНВЕНЦІЙ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Суттєвим маркером розвитку громадянського суспільства й стану правової держави є забезпечення та захист прав людини. Тому одним з найважливіших питань сучасного суспільного розвитку є взаємодія держави і громадянина через формування ефективних національних та міжнародних механізмів правозахисної діяльності. Для українського суспільства з його євроінтеграційним поступом ця тематика не втрачає своєї актуальності.

Більш ніж шістдесятилітня історія розбудови ЄС напрацьовувала правовий доробок спільного розвитку єдиної європейської родини. Європейський поступ України є цілком виправданим та природним з огляду на політичний, економічний, правовий та ціннісний аспект, а саме вибір цивілізаційного шляху нашої держави.

Перші кроки та приєднання до спільної європейської родини Україною були зроблені на початку державного будівництва. Вже 1992 року приєдналася до ОБСЄ, а 1995 року стала членом Ради Європи. Саме Рада Європи стала першою регіональною структурою, яка 5 травня 1949 року об'єднала десять європейських держав на принципах збереження та дотримання демократії, сприяння стабільності для підтримки миру, поваги до європейських цінностей. Вже 4 листопада 1950 року ця організація відкрила для підписання своїм членам Європейську конвенцію з прав людини (ЄКПЛ), яка крім декларування прав і свобод містила механізм їхнього захисту – запровадження Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ). Конвенція складається з 59 статей та 3 розділів. В першому розділі Права і свободи є стаття 14 *Заборона дискримінації*, в якій записано: «користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою» [1]. Європейська Конвенція та Суд з прав людини у Страсбурзі стали чинними з вересня 1953 року й впродовж усіх десятиліть своєї подальшої діяльності демонструють модель правових стандартів захисту основних прав і свобод людини.

Наступним документом Ради Європи правозахисного змісту стала Європейська Соціальна хартія (ЕСХ), відкрита до підписання в квітні 1961 року й набрала сили 26 лютого 1965 року. Розвиток суспільних відносин та розширення складу Ради Європи призвели до перегляду цього акта у 1996 році, який набрав сили 1999 року [2]. Саме до цього варіанту приєдналася Україна, коли стала членом Ради Європи.

В цьому документі детальніше описуються економічні права жіноцтва, бо працююча жінка у другій половині ХХ століття це скоріше норма, ніж виняток, широко розповсюджене явище в усіх сферах трудових відносин. Хартія проголошує рівність можливостей жінок та чоловіків при працевлаштуванні, при оплаті праці, а також гарантує гідне ставлення в трудових взаєминах. Статтею 8 Другого розділу документа передбачено право працюючої жінки на охорону материнства.

Суттєвим кроком у питанні реалізації гендерної рівності став документ 1998 року Ради Європи – Гендерний мейнстрімінг (Gender mainstreaming), який запроваджував Комплексний підхід до проблеми рівності жінок та чоловіків. Він став новою методологією, дороговказом й збіркою «пози-

тивного досвіду» для національних урядів всіх європейських держав та міжнародних організацій для досягнення гендерної рівності.

Така концепція публічної політики була зафіксована Платформою дій, ухваленою Четвертою Всесвітньою конференцією зі становища жінок, яка проходила в Пекіні у вересні 1995 року [3]. За широкої підтримки ООН вона стала новою стратегією реалізації рівних можливостей для жінок та чоловіків в усіх сферах суспільного життя.

Ідея комплексного підходу у вирішенні питань рівності жінок та чоловіків висловлювалася і раніше, але її розробка була здійснена Комітетом щодо рівності між чоловіками та жінками й Департаментом прав людини Ради Європи. Концепція полягає в тому, щоб в усіх проявах публічної політики враховувалися інтереси жіноцтва, оцінювалися наслідки для жінок і чоловіків будь-яких запланованих дій в усіх сферах буття, цінуючи розмаїття жіночого та чоловічого аспектів реальності.

Пекінська Конференція радила національним урядам розробити спеціальні стратегії та програми, які б дозволили розширити можливості жінок як *рівних партнерів* з чоловіками в технічній, управлінській й підприємницькій діяльності. Значна увага приділяється «паритетній демократії», задля рівного представництва жінок у структурах влади та запровадження квотування в разі потреби.

Такий підхід знайшов відображення в усіх документах Європейського Союзу. Засадничим договором, яким послуговується сучасний ЄС, став підписаний 13 грудня 2007 року Лісабонський договір [4]. В тексті цієї угоди є посилання на Хартію основних прав ЄС [5]. Вона була підготовлена спеціальним Конвентом, очолюваним Романом Герцогом, що діяв з лютого 1999 року. Хартія містить сім основних принципів-цінностей. В ній **цінності** – це *гідність, свобода, рівність, солідарність*; **принципи** – *демократія та правова держава*. Відповідно названі шість частин Хартії ЄС: I – Гідність, II – Свободи, III – Рівність, IV – Солідарність; V – Громадянство, VI – Правосуддя, об'єднані разом вони становлять те, що називається Демократією. Тому вважається, що Хартія ЄС містить права-цінності плюс права-принципи, прописані у 54 статтях документа.

Текст Хартії ЄС було урочисто проголошено на засіданні Європейської Ради 7 грудня 2000 року й в повному обсязі встановлений в Конституційну угоду ЄС 2004 року. Через відомі обставини Конституція ЄС так і не набула чинності. А з грудня 2009 року став чинним Лісабонський договір, після його ратифікації усіма країнами-учасницями ЄС. Так, Хартія основних прав стала основним актом, яким гарантувалися права і свободи громадян Європейського Союзу.

Відзначимо особливості цього документа. По-перше, в ієрархії джерел права ЄС Хартія ЄС набула першочергового значення порівняно з Європейською конвенцією з прав людини. Адже, відповідно до п. 3 ст. 6 До-

говору про ЄС (Маастрихтська угода, замінена Лісабонським договором) основоположні права, в тому вигляді, в якому вони закріплені в ЄКПЛ і випливають із спільних для держав-членів ЄС конституційних традицій, визнаються законними принципами права ЄС, що підпорядковує їх нормам власне Європейського Союзу [6]. Сьогодні Хартія ЄС є джерелом стандартів захисту прав людини для всіх органів та інституцій ЄС та взірцем для багатьох національних практик гарантування та забезпечення прав.

Хартію ЄС суттєво вирізняє інша «філософія» в трактуванні прав людини. В преамбулі Хартії ЄС зазначено, що «людина і її інтереси – у центрі діяльності Союзу», а частина перша, як вже зазначалося, названа «Гідність». Формулювання прав людини навколо поняття людської гідності визнає її джерелом *всіх* прав людини й дає поясненню феномена «позитивної дискримінації» як відмінної риси сучасної концепції прав людини [7]. В статті 21 написано: «принцип рівноправ'я не є перешкодою для збереження чи вживання заходів, які передбачають переваги для недостатньо представленої статі» [5]. Так Хартією легітимізується «позитивна дискримінація» як спосіб гарантування рівних можливостей для обох статей.

Трактування прав крізь призму гідності людини дозволяє Хартії відмовитися від традиційної класифікації на особистісні, політичні, соціально-економічні та культурні групи, а використання натомість прав-цінностей прав-принципів.

Така своєрідна класифікація суттєво відрізняє Хартію ЄС від інших правозахисних документів попереднього покоління. Так, в розділі третьому «Рівність» стаття 21 має назву *Недопущення дискримінації* «заборона дискримінації будь-якого виду, зокрема, за ознакою статі, раси, кольору шкіри», а стаття 23 буквально фіксує *Рівноправ'я чоловіків та жінок*. Наведемо текст цієї статті повністю: Рівноправ'я чоловіків і жінок має бути забезпечено в усіх областях, зокрема в області працевлаштування, роботи і винагороди за працю.

У Лісабонській угоді до тематики гендерної рівності на ринку праці (статті 1 і 2) і боротьби із дискримінацією на основі статі (стаття 5) додаються такі, як подолання торгівлі людьми, зокрема жінками і дітьми (статті 63, 69), подолання насильства у сім'ї [8]. У Консолідованих версіях Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010) у статті 2 знову ж таки зазначено: «Союз засновано на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, зокрема осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для всіх держав-членів у суспільстві, де панує плюралізм, недискримінація, толерантність, правосуддя, солідарність та рівність жінок і чоловіків» [9].

Досягнення гендерної рівності залишається беззаперечним пріоритетом розвитку європейського суспільства. Європейські країни сьогодні демонструють найкращі практики гендерних відносин, вважаючи їх невід'ємною складовою демократії.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини Ради Європи // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Європейська соціальна хартія Ради Європи // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_062
3. Пекінська декларація, прийнята на Четвертій всевітній конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_507
4. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007 // <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=EN>
5. Хартія основоположних прав Європейського Союзу // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_524
6. Ґіттин К.В. Присоединение Евросоюза к ЕКПЧ / К. В. Ґіттин / Европейское право. – 2012. – 3 №. – с. 111-123 // Добрянський С. Хартія основоположних прав Європейського Союзу: здобутки та перспективи / С. Добрянський. / Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2014. – Випуск 59. – С. 10
7. Там само. – С. 11
8. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи та найкращі практики / МІЦІД. – 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/gender_block_20150518_interactive_stronger_together.pdf
9. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. – Офіційний вісник Європейського Союзу. – 30.3.2010 // www.minjust.gov.ua/file/23491

Кальницька К. О.,

*завідувачка кафедри організації
соціально-психологічної допомоги населенню
Чернігівського національного технологічного університету,
кандидат психологічних наук, доцент*

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ РОЛЕЙ І СТЕРЕОТИПІВ

Сталий суспільний розвиток в Україні неможливий без гендерної рівності, яка передбачає всебічний розвиток жінок і чоловіків як особистостей. Світова практика засвідчила, що там, де вчасно поставлено й розв'язується гендерне питання, де держава виявила свою волю до гендерних перетворень, там швидше й успішніше відбуваються позитивні суспільні